

RAST MÜZİKOLojİ DERGİSİ

Uluslararası Müzikoloji Dergisi

www.rastmd.com

İLK TÜRK MÜSİKİ CEMİYETİ: DÂRÜLMÜSİKÎ-İ OSMANÎ CEMİYETİ (MEKTEBİ) VE FAALİYETLERİ (1908-1914)

Dr. Nuri Güçtekin¹

ÖZET

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Şehzade Ziyaeddin Efendi'nin himayesinde Koska'da ikinci belediye dairesinin karşısındaki konakta faaliyete başlayan Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti; Türk mûsikî tarihimizde ilk mûsikî cemiyeti olma özelliğini taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti, Türk mûsikîsinin önemli üstatlarının ilk kez bir araya toplandığı ve faaliyet gösterdiği yer olmuştur. Bu çalışmada; Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti (Mektebi)'nin 1908-1914 yıllarında geçirdiği evrelerin yanında işleyişi ve faaliyetleri incelenmekte, bu doğrultuda ve süreçte hem Türk mûsikîsinin durumu, hem de Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti (Mektebi)'nin Türk mûsikîsine olan katkısı ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti, Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi, Mûsikî-i Osmanî Cemiyeti, Osmanlı Döneminde Mûsikî Cemiyetleri ve Mektepleri.

THE FIRST TURKISH MUSIC ASSOCIATION: THE OTTOMAN MUSIC ASSOCIATION (SCHOOL) AND ITS ACTIVITIES (1908-1914)

ABSTRACT

Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti (The Ottoman Music Association), which went into action after the proclamation of the Second Constitution under the auspices of Prince Ziyaeddin Efendi at the mansion across the Istanbul second district town hall in Koska, is the first music association in Turkish history of music. When considered from this point of view, The Ottoman Music Association was the venue where the prominent figures of Turkish Music were gathered and performed under the same roof for the first time. This study aims to explore the phases through which the The Ottoman Music Association/School went between 1908-1914, how it was run and in terms of the activities realised by this society, its contributions to Turkish music and the position of Turkish music at the time.

¹ Dr., İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü, Türkiye, nuriguctekin@hotmail.com

Key Words: The Ottoman Music Association, the Ottoman Music School, the Ottoman Musical Association, Musical Associations and Schools in the Ottoman Period.

GİRİŞ

II. Meşrutiyet öncesinde; Enderûn, Mevlevihane, Mehter ve Muzika-i Hümâyûn'a bağlı dersliklerde görülen sistemli müsîkî dersleri ancak II. Meşrutiyet sonrasında açılan cemiyet, mektep ve konservatuvarlarda verilebilmiştir (Özden, 2013, s.17). 23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle birlikte Osmanlı Devleti'nin tüm toplum kesimleri hızlı bir örgütlenme sürecine girmişlerdir. (Tunaya, 1952, s.5). II. Meşrutiyet öncesinde müsîkî cemiyeti kurulmamış olması; dernek ve cemiyet kurma yasağı olması yanında, kurulacak cemiyet ya da mektebin devam etmesini sağlayacak maddi olanakların sağlanamaması önemli rol oynamıştır.

1908 yılında müsîkî alanında açılan Dârülmüsîkî-i Osmanî Cemiyeti; Osmanlı Devleti'nde ilk kurulan müsîkî cemiyetidir. Türk müsîkî üstatları ve müsîkî sevenler ilk kez Dârülmüsîkî-i Osmanî Cemiyeti çatısı altında toplanmıştır. Kısa bir süre sonra 1909 yılının Mart ayında İsmail Hakkı Bey bu cemiyetten ayrılarak Müsîkî-i Osmanî Cemiyeti'ni kurmuştur.² Böylece II. Meşrutiyet Dönemi'nde müsîkî faaliyetleri bu iki cemiyet aracılığıyla sürmüştür.³

1910 yılında Müsîkî-i Osmanî Cemiyeti, 1912 yılında da Dârülmüsîkî-i Osmanî Cemiyeti faaliyetlerine son vererek okul haline gelmişlerdir.⁴ Bu yıllar içinde bu cemiyetler; ücretli müsîkî dersi vermişler, İstanbul'da konser, eğlence ve müsamere düzenlemişlerdir. Ayrıca bu dönemin önemli ve ya zengin kişilerinin maddi desteği ile faaliyetlerini devam ettirmeye çalışmışlardır. (Güçtekin, 2014, s.8-10).

1912-1914 yılları arasında Türk müsîkîsinin özellikle zenginlerin ve üst tabakanın rağbeti sonucunda gelişme göstermiştir. Bu dönemde müsîkî dersleri, konserleri, gece programları, okul sayıları ve faaliyetleri artmıştır. Türk müsîkîsinin bu gelişimi, I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla sona ermiştir. Savaş döneminin çetin şartları, her alanda etkisini göstermiştir. Bundan Türk müsîkîsi de nasibini almıştır. 1908-1914 yılları arasında faaliyet

² *İkdam Gazetesi*. (15 R. evvel 1327/6 Nisan 1909). Numara: 5339. Şehzadebaşı'nda Fevziye Kiraathanesi üzerinde "Müsîkî-i Osmanî Cemiyeti" tarafından yakında bin konser verileceği bilgisi verilmiştir. Genç hanende ve sazanelerden oluşan bu cemiyet, konsere aynı tip imal ettirilen kıyafetle verecektir. (Bu tarihte ilan verilebilmesi için kurumun Mart ayı içinde kurulmuş olması gereklidir.) *Şehbal Dergisi*. (1 Temmuz 1325/14 Temmuz 1909). Sayı: 7. s. 134. Müsîkî-i Osmanî Heyeti. Bu fotoğraf birçok kaynaktan Müsîkî-i Osmanî Mektebi olarak geçmektedir. Aslında Müsîkî-i Osmanî Cemiyeti'dir. Yaklaşık 9 ay sonra da Müsîkî-i Osmanî Mektebi adını alacaktır. *Musavver Hale Dergisi*. (1325/1909). Sayı: 1. s. 9. *Ek-I: Müsîkî-i Osmanî Cemiyeti*.

³ *Büyük Duygu Dergisi*. (7 Ağustos 1329/20 Ağustos 1913). Yıl: 1. Sayı: 15. s. 253-254. *Müsîkî Bahsinde* isimli yazısında Niyazi Fuat şunları yazmıştır. "Meşrutiyetten sonra İstanbul'da teşekkül eden (kurulan) Dârülmüsîkî-i Osmanî ve Müsîkî-i Osmanî Cemiyetlerinden evvelkisi Şehzade Ziyaeddin Efendi hazretlerinin himayesi ve Kazım Bey Efendi'nin riyaseti tahtında idi. Bilhassa bu cemiyeti tesis edenler memleketimizin medâr-ı iftiharî zevattan mürekkep bulunuyordu. Bil'âhire (sonradan) bu cemiyetin Maârif Nezareti tarafından resmîyeti tasdik edilerek mektep haline munkalib olduğunu (dönüştüğü) ve riyasetine de Leon Hancıyan Efendi'nin geçtiğini istihbar ettim. Leon Hancıyan mesleğine tamamiyle aşık bir zattır. Müsîkî-i Osmanîye gelince birçok safhadan geçmiştir. Bu mektebin reisi bulunan İsmail Hakkı Bey hakikaten vakıf bir zattır. Kazım Bey ise meşguliyetleri sebebiyle Dârülmüsîkîden çekildikleri için derin malumat ve iktidarlarından mahrum kalan talebeleri teessürlerini zapt edemiyorlar."

⁴ *Ek-II: Müsîkî-i Osmanî Mektebi amblem ve mühürü. Ek-III: Dârülmüsîkî-i Osmanî amblemi.*

gösteren Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti/Mektebi bu dönemki Türk mûsikîsinin durumu hakkında önemli bilgiler vermektedir.

SINIRLAR VE METODOLOJİ

Çalışmamız, bu dönemi yaşayan Kazım Sarı tarafından 1938 yılında yazılarak Osman Nuri Ergin'e gönderilen "Dârülmûsikî-i Osmanî" isimli çalışma doğrultusunda hazırlanmıştır.⁵ Bu kaynakta verilen bilgiler Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan vesikalar ile diğer kaynaklar incelenerek teyit edilmiştir. Böylece daha önce hakkında çok az bilgi sahibi olduğumuz ilk mûsikî cemiyetimiz ve daha sonra da ikinci özel mûsikî okulumuz olan Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti/Mektebi (1908-1914) ve faaliyetleri ele alınmıştır.

DÂRÜLMÛSİKÎ-İ OSMANİ CEMİYETİ/MEKTEBİ (1908-1914)

Cemiyetin/Mektebin Kuruluş Süreci

Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti; 1908 yılında Yeşilköylü Hafız Aşir Efendi'nin idaresinde⁶ Şehzade Ziyaeddin Efendi'nin himayesinde kurulmuştur.⁷ İkinci dönemde 1 reis, 6 azadan ve 20 kurucu olmak üzere heyeti idaresi toplam 27 kişidir. Bu dönemde Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti, Kazım Bey reisliğinde Maliye Nezareti ser veznedarı İsmail Hakkı Bey müdürlüğünde idare edilmiştir. Bu süreç 1909 yılının Mart ayında İsmail Hakkı Bey bu cemiyetten ayrılarak Mûsikî-i Osmanî Cemiyeti'ni kurmasıyla sona ermiştir (Güçtekin, 2014, s.4).

Mart 1909 tarihinden 14 Ağustos 1911 tarihine kadar Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti, udi Sami Bey tarafından idare edilmiştir. Bu tarihte udi Sami Bey'in müdürlükten ayrılması ve Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti'nin tüm malzemeleri alması dolayısıyla cemiyet önce beş ay kadar kapalı kalmıştır. 7 Mart 1912 tarihinde; Fevziye Kırathanesi üstünde, Şura-yi Devlet temyiz mahkemesi kâtiplerinden Kazım Efendi adına Maârif-i Umumiye Nezareti Tedrisat-ı Hususiye Müdüriyetinden alınan ruhsatname ile Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi adıyla tekrar açılmıştır.⁸ Bu tarihten 1914 yılının Haziran ayının sonunda kapanıncaya kadar Dârülmûsikî-

⁵ Bu metin Osman Nuri Ergin'in isteği üzerine Kazım Sarı tarafından "Dârülmûsikî-i Osmanî" adıyla Osmanlıca olarak hazırlanmıştır. Çalışma sekiz sayfa metin ve iki fotoğraf olmak üzere toplam 10 sayfadır. Fotoğraflar çerçeve içinden ve uzaktan çekildiği için çok net değildir. Ayrıca metnin tarihi belirtilmemiştir. Ancak içindeki bilgilerinden yazılış tarihinin 1938 yılı olduğu anlaşılmaktadır. Kazım Sarı tarafından yazılan giriş metni şu şekildedir. "Dârülmûsikî-i Osmanî hakkında bazı malumat mevcut ise nizamnamesinden bir nüsha itası hakkında emirleriniz üzerine birçok taharriyyât (araştırma) neticesinde nizamnamesi bulunamamış ise de ele geçirilen bazı kuyûd (kayıt) ve karar defterlerine nazaran ve hatırdaki kalan bi-terafâne malumata göre keyfiyet aşağıda arz olunmuştur. Kuyûd ve vesikadan gayrisi kendi naçiz malumatı müstenit olduğundan (dayandığımdan) göze çarparak kusurların afv buyrulacağına ümidim galiptir. Mûsikîde ise malumat ve ihtisasım vasat derecede bile olmayıp sırf hususi ve teknik harici olan bu maruzatımı icâb-ı hale göre tashih (düzeltme) veya hazf (yok sayma) buyurabilirsiniz." Ayrıca metinden Kazım Sarı'nın; Vefa İdadisi mezunu olduğu ve 1932-1933 senelerinde C.H.P Beyazıt nahiyesine bağlı direkler arası semt ocağı reisliğinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

⁶ Hafız Aşir; 1937 yılında Sirkeci de Andelib (Bülbül) Gramofon Mağazası sahibiydi. Aynı yıl Beyazıt Camii müezzinliğine tayinine müteakip vefat etmiştir.

⁷ İkdâm Gazetesi. (19 R.vevvel 1328/21 Mart 1910). Numara:18. Şehzade Ziyaeddin Efendi'nin himayesi devam etmektedir. 1912 yılından sonra Şehzade Ziyaeddin Efendi himayesi bitmiştir.

⁸ Ek-IV: 7 Mart 1912 tarihli Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi ruhsatnamesi.

i Osmanî Mektebi'nin reisliğini, aynı zamanda ders nazırı ve keman öğretmeni olan Leon Hancıyan yapmıştır.

Cemiyetin/Mektebin Eğitim Verdiği Mekânlar

Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti, 1908 yılında Koska'da ikinci daire belediyesinin karşısındaki konakta kurulmuştur.⁹ Bu konak Aksaray yangınında yanmış olduğundan daha uygun bir fiyata kiralanmıştır. Ancak elimizde bu binanın kirasının ne kadar olduğu hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Kiranın cemiyeti himaye eden Şehzade Ziyaeddin'in aylık olarak verdiği 20 altından karşılandığı anlaşılmaktadır. Bu konakta 1911 yılının Ağustos ayına kadar faaliyet gösterilmiştir. Bu tarihte udi Sami Bey'in müdürlükten ayrılması ve tüm malzemeleri alması dolayısıyla Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti'nin beş ay kapalı kalmıştır (Sarı, 1938, s.1).

7 Mart 1912 tarihinde Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi olarak Şehzadebaşı'nda Fevziye caddesinde Salih Efendi'nin eski Fevziye Kırathanesi'nin üzerinde sofalı ve dört odası olan binada faaliyete tekrardan başlamıştır. Bu bina sandalye ve diğer eşyalarla beraber 432 kuruşa kiralanmıştır. Balkan Savaşı dolayısıyla kira 324 kuruşa indirilmiştir. 13 Aralık 1913 tarihinde Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi; Karababa Dergâhı Sokağı köşesinde tramvay caddesindeki 63 numaralı Zeki Bey'in konağına nakil edilmiştir. Bu taşınma sırasında Maârif İdaresi'nden 1050 kuruş nakdi yardım almıştır (Sarı, 1938, s. 2 ve 6). Ancak bu binanın aylık kirasının ne kadar olduğu hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi, 1914 yılının Haziran ayının sonunda kapanıncaya kadar bu binada eğitim vermiştir.

Cemiyetin/Mektebin Kademesi, Türü ve Eğitim Süreci

Eğitim süreci hakkında, 1908-1912 yılları arasında Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti olarak faaliyet gösterilen döneme ait bilgi bulunmamaktadır. 7 Mart 1912 tarihinde Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi olarak tekrar faaliyete geçtikten sonra sınıf ortamında yaş sınırı olmadan üstatlar tarafından ders ücreti karşılığında kız ve erkek öğrencilere ders verilmiştir. Mektepte üç sınıfta verilen eğitim; sazların çeşitleri ile diğer dersler şubelerine göre her devresi altı ayda tamamlanmaktadır. Öğrenciden ders ücreti olarak aylık 40 kuruş alınmaktadır (Sarı, 1938, s. 6). 1914 yılında Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi sınıflara ayrılarak, dersler daha düzenli olarak verilmeye başlanmıştır.

Cemiyetin/Mektebin Kurucuları

Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti, kuruluş sürecinde Şehzade Ziyaeddin Efendi tarafından maddi olarak desteklenmiştir. Daha sonraki süreçteki belgeler ışığında hem cemiyet hem mektep sürecinde idare ve ders heyetinde olan tüm kadro aynı zamanda kurucu olduğu görülmektedir. Bunlardan sadece biri reis ya da ders nazırı olarak kurumun başındadır. Özellikle 1913 yılına kadar maddi sıkıntılar hakkında verilen örneklerden durum daha net görülmektedir. Bu süreçte kurucu, ders ve idare heyeti sadece müsikî ile hayatlarını devam ettirebilecek bir kazanç elde edememektedir. Bu nedenle bu dönemin müsikî üstatları aynı zamanda devlette kâtip, hademe, ketebe, veznedar ve muhasebeci gibi asli işler yapmaktadır.

⁹ Özcan, 2004, s. 553, Öztuna, 1990, s.210 ve Özalp, 2000, s.77. Koska'da Ragıp Paşa Kütüphanesi'nin karşısındaki bir binada kurulmuştur.

Bunun dışında diğer zamanlarda müzik ile uğraşmaktadır. Ayrıca bu dönemde cemiyet ya da mektep kurmak oldukça masraflıdır. Bu masrafların karşılanabilmesi için çok ortaklı kurulmak zorunda kalınmıştır. Bu çok ortaklılık, hem fikir ayrılığı hem de kıskançlık ya da diğer sebeplerle cemiyet ya da mekteplerin çabuk dağılmasına ve ya kapanmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cemiyetin/Mektebin İdari ve Ders Kadrosu

Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti; 1908 yılında Yeşilköylü Hafız Aşir Efendi'nin idaresinde faaliyete başlamıştır. Bu birinci dönem 1909 yılına kadar devam etmiştir. Bu dönemdeki karışıklık ve ayrılık sebepleri kısaca şunlardır. Hafız Aşir Efendi zamanında cemiyet hamisi Şehzade Ziyaeddin tarafından verilen yardım parası hakkında memnuniyetsizlik söz konusuydu. Bunun dışında konser ve diğer gelirlerin paylaşılmasında da anlaşmazlık yaşanmaktaydı. Fenni sahada ise daima diğerini kıskanma ve kimin daha başarılı olduğu konusunda münakaşalar devam ederdi (Sarı, 1938, s. 1).

Hafız Aşir Efendi'nin ayrılmasından sonra, 1909 yılının Mart ayına kadar Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti Maliye Nezareti ser veznedarı olan İsmail Hakkı Bey müdürlüğünde idare edilmiştir. Bu dönemde 1 reis, 6 aza ve 20 kurucu olmak üzere heyeti idaresi toplam 27 kişidir. İkinci dönem Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti kadrosu aşağıda verilen şekildedir (Sarı, 1938, s. 4).

Tablo 1: İkinci dönem Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti kadrosu.

Müessis	Kazım Bey	Hanende Reisi	Muallim Mektebi müzik hocası	İdare heyeti azasında
Müessis	İsmail Bey	Müdür	Maliye Nezareti baş veznedarı	İdare heyeti reisi
Müessis	Şevket Gavsı Bey	Neyzen Müdür muavini	Harbiye Nezareti mümeyyizlerinden	İdare heyeti aza
Müessis	Sami Bey	Udi muallim	Harbiye Nezareti kâtiplerinden	İdare heyeti aza
Müessis	Yusuf Ziya Bey	Lavta muallim	Hırka-i Saadet hademesinden	İdare heyeti aza
Müessis	Edhem Bey	Santûri muallim	.	İdare heyeti aza
Müessis	Kazım Bey	Tanburi muallim	Merhum Hafız Aşir Efendi'nin kardeşi	İdare heyeti aza
Müessis	Hafız Cemal Bey	Hanende muallim	Harbiye Nezareti ketebesinden	
Müessis	Hasan Bey	Kanun muallim	Maârif Nezareti eski ketebelerinden	

İlk Türk Müsiki Cemiyeti: Dârülmüsikî-i Osmanî Cemiyeti (Mektebi) Ve Faaliyetleri (1908-1914)

Müessis	Sabri Bey	Kanun muallim	Yatılı İdadi Mektebi muhasebecisi
Müessis	Nazmi Bey	Hanende muallim	Eski 1. Daire Belediye kâtiplerinden
Müessis	Ağa Bey	Keman muallim	.
Müessis	Fuad Bey	Keman muallim	.
Müessis	Saim Bey	Keman muallim	.
Müessis	Hafız İsmail Bey	Hanende	Eski Darülaceze muhasebecisi. Belediye azasından Selahaddin Bey'in babası
Müessis	Reşad Bey	Keman	.
Müessis	Namık Kemal Bey	Hanende	.
Müessis	Tahsin Bey	Kanun	.
Müessis	Hafız Ömer Bey	Tasfiyeden muallim	Enderun hademesinden
Müessis	İhsan Bey	Kemençe	Zabıta-i belediye baş memur sabıkı
Müessis	Hafız Hasan Bey	Tanburi	.
Müessis	Hafız Mustafa Bey	Hanende	Tapu memurin-i sabıkasından
Müessis	Kazım Bey	Udi	Şurâ-yı Devlet ve sonra belediyeden emekli
Müessis	Halid Bey	Hanende	.
Müessis	Hamparsun Bey	Keman	.
Müessis	Şemsi Bey	Kanun	.

Müessis	Garaldine Bey	Keman	.
	Rıza Bey		Binbaşı fahri tabip

İkinci dönemde Hafız Aşir Efendi'nin cemiyetten ayrıldığı görülmektedir. Ayrıca fahri binbaşı tabip Rıza Bey müessis olmamasına rağmen cemiyet listesinde bulunmaktadır. Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti ikinci dönemi; udi Sami Bey ile fikir ayrılığı neticesinde İsmail Hakkı Bey'in 1909 yılının Mart ayında cemiyetten ayrılarak Mûsikî-i Osmanî Cemiyeti'ni kurmasıyla sona ermiştir.¹⁰

Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti üçüncü döneminde udi Sami Bey tarafından idare edilmiştir. 12 Şubat 1326/25 Şubat 1911 tarihinde Müdür Sami Bey'in idaresinde; eski reis Kazım Bey, hafız Mustafa, Şevket Gavsı, kanuni Şemsi ve Tahsin Efendi'nin cemiyet ile alakaları kesilmiştir. Onların yerine Leon Hancıyan Efendi riyasete, udi Kazım, neyzen İhsan, kemani Reşad ise müessisliğe alınmıştır (Sarı, 1938, s. 2).

Mart 1909 tarihinden 14 Ağustos 1911 tarihine kadar Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti, udi Sami Bey tarafından idare edilmiştir. Bu tarihte udi Sami Bey'in müdürlükten ayrılmıştır. Sami Bey'in ayrılığı şu şekilde gerçekleşmiştir. Mehmed Reşad Efendi'nin Selanik'e gitmesi dolayısıyla, Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti'nin Selanik'te müsamere vererek bunun karşılığında hazine-i hassadan 50 lira alınmasına karar verilmiştir. Bu karar neticesinde Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti, Osmanlı Donanma Cemiyeti'ne bağlı Mithat Paşa vapuruyla kameralarda Selanik'e gitmesi beklenirken; 30 kişilik Dârülmûsikî-i Osmanî Heyeti vapurun bütün salonunda birbirlerini yastık yaparak yatmışlardır. Ayrıca Selanik müsamereleleri sonucunda verilecek 50 lirada alınamamıştır. Bunun dışında alacak karşılığı mı olduğu anlaşıl原因 bir sebeple, Sami Bey tarafından Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti'nin sazlarını, eşyalarını ve 30'a yakın yeni elbiselerini evine götürmüştür.¹¹

Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti'nin tüm malzemeleri alması dolayısıyla cemiyet önce beş ay kadar kapalı kalmıştır. Bu ayrılık sürecinde öncelikle mûsikîye bağlı kişilerle toplantılar yapılmıştır. Bu toplantılarda Dârülmûsikî-i Osmanî'nin devam ettirilmesi, düzeninin sağlanması ve gelişimi hakkında kararlar alınmıştır. Ancak ortada temel ihtiyaçları bile giderecek bir gelir olmadığı gibi sadece Dârülmûsikî-i Osmanî'nin ancak sokak kapısına asılı saç üzerine ve salona asılır atlas üzerine yazısı ve birkaç adet pitpiris nota sehpası vardır (Sarı, 1938, s. 2).

Öncelikle Ocak-Şubat 1911 tarihinde; Dârülmûsikî-i Osmanî olarak Şehzadebaşı'nda Fevziye caddesinde Salih Efendi'nin eski Fevziye Kiraathanesi'nin üzerinde sofalı ve dört odası olan bina 432 kuruşa kiralanmıştır. İlk zamanlarda içme suyu bile sırayla parasını vererek sağlanmıştır. Kira ise müessis ve müdavimlerin verdikleri aylık 20'şer kuruş ile karşılanmıştır. Bu para toplama işini Nazmi ve Tepenhorlu Ziya Efendi üstlenmiştir (Sarı, 1938, s. 6). Yapılan başvuru sonucu, 7 Mart 1912 tarihinde; Fevziye Kiraathanesi üstünde Maârif-i Umumiye Nezareti Tedrisat-ı Hususiye Müdüriyetinden alınan ruhsatname ile

¹⁰ Ek-V: 1909 yılında Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti'ne ait fotoğraf.

¹¹ Ek-VI: 1911 yılında Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti'ne ait fotoğraf.

Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi adıyla tekrar açılmıştır. Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi kadrosu şu şekildedir.

Ders Heyeti: Ders Nazırı reisi ve keman öğretmeni Leon Hancıyan, kanun ve udi öğretmeni Hasan, hanende öğretmeni Tepenhorlu Ziya, Tanburi öğretmeni Hafız Hasan, ney ve santuri öğretmeni hafız Ömer, udi öğretmeni Hafız Yusuf.

İdare Heyeti: Leon, Ziya, Ahmed Cemal, Ahmed Münir, Zahid.

Müessisler: Ders ve idare heyetinde olanlarla beraber Kazım, Nuri, İhsan, Fehmi (Eski şehremaneti levazım mümeyyizi), Hafız Mustafa, Aksaraylı Nazmi, kanuni Mustafa.

Fen Heyeti: Leon, âmâ Hasan, Nazmi, Mustafa, Hafız Ömer Efendi (Sarı, 1938, s. 6).

1913 yılında santuri Edhem ve neyzen Tevfik gibi ustalar müessisler arasına katılmıştır. Ayrıca Düyûn-ı Umûmiyye komiseri Rağıb, Evkaf kalemi müdürü Müfid, Abutlardan Abit Süreyya, Düyûn-ı Umûmiyye İstanbul başmüdürü Cemil Bey, askeri kaymakam kemani Cevad ve posta memurlarından Abdülkadir Üsküdar'da Zühre-i Müsiki'den ayrılarak Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi fahri müessisi olarak yer almıştır.

Ayrıca Maârif Müdüriyeti hesap memuru Münir Efendi kâtip ve Enderun hademesinden Ömer Efendi ise veznedar olarak çalışmıştır. Bu süreçte Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi büyük gelişme göstermiştir. Mektebin en üst katında Edhem ve Tevfik hocalar gibi uzaktan ve ya boğazdan gelen arkadaşları için 8-10 kişilik yatakhane yapılmış mektebe kasa ve telefon alınmıştır (Sarı, 1938, s. 7).

Cemiyetin/Mektebin Diğer Faaliyetleri

Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti/Mektebi'nin İkdâm gazetesine verdiği ilanlara göre yaptığı faaliyetler şu şekildedir.¹²

24 Kasım 1909 Çarşamba günü verilen ilanda; “Direkler arasında Ali Çavuşun Kıraathanesinde Dârülmûsikî-i Osmanî heyetince yarın akşam ve Cuma gündüz (25 Kasım 1909-26 Kasım 1909 tarihlerinde). Kemani Leon Hancıyan, Ağa Aleksan Efendi, neyzen Şakir, santuri Ethem, udi Sami, kanuni Hasan, tanburi Kazım, hanende Ziya Bey, hafız Aşir, Nazmi, hafız İsmail, Cemal ve Mustafa Kemal Efendi tarafından fevkalade müsamere” şeklindedir.¹³ 28 Kasım 1909 Pazar günü verilen ilanda; “Dârülmûsikî-i Osmanî heyetince Direkler arasında bugün gündüz ve akşam nadide fasıllar terennüm edilecektir” denilmiştir.¹⁴

31 Mart 1910 Perşembe günü verilen ilanda; “Şehzade Ziyaeddin Efendi'nin himayelerinde olan ve 25 kişiden oluşan Dârülmûsikî-i Osmanî heyeti tarafından talep ve arzu üzerine Ortaköy'deki Perasaraç Tiyatrosunda 1 Nisan 1910 Cuma günü hanımlara mahsus olmak üzere fevkalade parlak bir konser verilecektir. Biletler şimdiden gişede satılmaktadır.”¹⁵ 31 Kasım ve 1 Aralık 1910 tarihlerinde verilen ilanlarda; “Dârülmûsikî-i Osmanî öğrencileri

¹² *Kalender*, 1978. s.426-435. Bu çalışmada Dârülmûsikî-i Osmanî tarafından verilen konser ve faaliyetlerle ilgili tarihler taranmıştır. Ancak görülmeyen ve yanlış olarak verilen tarihler düzeltilmiştir.

¹³ *İkdâm Gazetesi*. (11 Zilkade 1327/24 Kasım 1909). Numara: 5453.

¹⁴ *İkdâm Gazetesi*. (16 Zilkade 1327/28 Kasım 1909). Numara: 5457.

¹⁵ *İkdâm Gazetesi*. (19 R.evvel 1328/21 Mart 1910). Numara:18.

tarafından 1 Aralık 1910 Perşembe günü akşamı Şehzadebaşı Fevziye Kıraathanesinde icra-i ahenk edileceği mûsikî severlere ilan edilmiştir. Geçen hafta ertelenen saz programı da bu hafta verileceği gibi 15 günde bir bu mahalde çeşitli programlar yapılacağı haber verilmiştir. Giriş ücreti 5 kuruştur.”¹⁶

30 Mayıs 1914 Cumartesi günü verilen ilanda; “Dârülmûsikî-i Osmanî heyetinin katılımıyla 30 Mayıs 1330/12 Haziran 1914 Cuma günü hareket edilerek Cumartesi ya da Pazar günleri dönülecek olan Bursa gezisi yapılacaktır. Bursa belediye bahçesinde, vapurda ve gece şenliklerde Dârülmûsikî-i Osmanî heyetince konser verilecektir. Bu geziye hanımlarda katılabilecektir.”¹⁷ Bu konser Dârülmûsikî-i Osmanî heyetinin son faaliyeti olmuştur.

Kapanışı

Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi; Belediyenin kurduğu Konservatuar-Dârülelhan mûsikî şubesine katılarak, tüm eşyalarıyla beraber Letafet Apartmanına taşınmıştır. Belediye azasından Yeniköylü udi prens Ali Rıfat Bey bu süreçte Leon Hancıyan Efendi’yi ikna etmiştir. Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi kadrosu da tamamen dağılmıştır. Bir kısmı ise Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’na katılması ve genel seferberlik dolayısıyla silah altına alınmıştır. Böylece Dârülmûsikî-i Osmanî Mektebi, 1914 yılının Haziran ayının sonunda kapanmıştır (Sarı, 1938, s. 8).

SONUÇ

Bu çalışma sonucunda; 1908-1914 yılları arasında Türk mûsikî tarihi literatüründe önemli bir boşluğun olduğu ve var olan bilgilerinde eksik ya da yanlış olarak kullanıldığı görülmektedir. Öncelikle İstanbul’da 1908 yılında kurulan ilk mûsikî cemiyeti Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti’dir. 1909 yılının Mart ayının sonunda İstanbul’da Mûsikî-i Osmanî Cemiyeti kurulmuştur. Kaynaklarda bu ayırım yapılmadığı için bu iki farklı cemiyetin faaliyet ve etkinlikleri aynı olarak verilmiştir. Hatta Mûsikî-i Osmanî Cemiyeti yazan fotoğrafta Dârülmûsikî-i Osmanî ya da Mûsikî-i Osmanî Mektebi adı kullanılmıştır.

İkinci olarak, bu cemiyetlerin mektebe dönüşüm süreci ve nedenleri tam olarak anlaşılamamıştır. Bu nedenle tüm konser ve müsamereler Mûsikî-i Osmanî heyeti olarak ifade edilmiştir. Hatta Dârülmûsikî-i Osmanî hakkında en uzun bilgi bir sayfayı geçmemektedir. Bazı kaynaklarda Dârülmûsikî-i Osmanî Balkan Savaşları sırasında kapatılmıştır. Bunun dışında incelenen dönemde verilen konserler 15, 20 ya da 25 kişilik heyetle verilmiştir. Ancak İkdâm Gazetesi’nde matbaa hatası sonucu oluşan bir yanlışlık dolayısıyla kaynaklarda 150 kişilik heyetin verdiği konserlerden bahsetmektedir. Öncelikle bu dönemde 150 kişilik heyetin konser verebileceği bir salon olmadığı gibi, dönemin maddi şartları dolayısıyla bu 150 kişinin konser için giyeceği tek tip elbisenin sağlanması bile çok zordur.

Son olarak, bilgiler ve kullanılan fotoğrafların tarihi net olarak verilmediği için sıkıntı yaşanmaktadır. Bunun dışında Dârülmûsikî-i Osmanî kadrosunun Darüttalim-i Mûsikî’de yer aldığı, onun temelini oluşturduğu ya da 1916 yılında Darüttalim-i Mûsikî adını aldığı ifadeleri

¹⁶ *İkdâm Gazetesi*. (17 Teşrinisani 1326/31 Kasım 1911). Numara:259. *İkdâm Gazetesi*. (18 Teşrinisani 1326/1 Aralık 1911). Numara:260.

¹⁷ *İkdâm Gazetesi*. (5 Receb 1332/30 Mayıs 1914). Numara:6204.

de yanlıştır.¹⁸ Darüttalim-i Mûsikî heyetinin bu ilanı verebilmesi ve gerekli hazırlıkları yapabilmesi için en geç 1913 yılının Aralık ayında kurulmuş olmalıdır. Görüldüğü gibi bu tamamen yeni kurulan bir mûsikî heyetidir. Bununla beraber faaliyetine yeni başladığı dönemde tam tersine Dârülmûsikî-i Osmanî en parlak dönemini yaşamaktadır. Ayrıca Darüttalim-i Mûsikî heyeti kadrosunda bulunan isimlerden hiçbiri Dârülmûsikî-i Osmanî kadrosunda yer almamaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar, Makaleler:

Güçtekin, N. (2014). İsmail Hakkı Bey ve Osmanlı Devleti'nde İlk Özel Müsikî Okulu: Müsikî Osmanî Mektebi (1910-1920). *Rast Müzikoloji Dergisi*. Cilt II, Sayı 2 (2014), s.1-18.

Kalender, R. (1978). Yüzyılımızın başlarında İstanbul'un Müsikî Hayatı. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt 23, s.411-444.

Özalp, N. (2000). *Türk Müsikî Tarihi*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları. s.74-75.

Özcan, N. (2004). Dârülmûsikî-i Osmânî. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 23, s. 553.

Özden, E. (2013). Osmanlı'nın Musiki Okulları. *Rast Müzikoloji Dergisi*, I (2), 17-33.

Öztuna, Y. (1990). *Büyük Türk Müsikî Ansiklopedisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı. s. 210-212.

Sarı, K. (1938), *Dârülmûsikî-i Osmanî*. s. 1-10. (Tarihsiz, Osmanlıca Mektup)

Tunaya, T. Z. (1952). *Türkiye'de Siyasal Partiler (1859-1952)*. İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları.

Gazete ve Dergiler:

Büyük Duygu Dergisi. (7 Ağustos 1329/20 Ağustos 1913). Yıl: 1. Sayı: 15. s. 253-254.

İkdam Gazetesi. (15 R.evvel 1327/6 Nisan 1909). Numara: 5339.

İkdam Gazetesi. (11 Zilkade 1327/24 Kasım 1909). Numara: 5453.

İkdam Gazetesi. (16 Zilkade 1327/28 Kasım 1909). Numara: 5457.

İkdam Gazetesi. (19 R.evvel 1328/21 Mart 1910). Numara:18.

---

¹⁸ Özcan, 2004, s. 553, Öztuna, 1990, s.210 ve Özalp, 2000, s.74-75. *İkdam Gazetesi*. (23 Muharrem 1332/23 Aralık 1913). Numara:6046. "Şehzadebaşı'nda Millet Tiyatrosu'nda 24 Aralık 1913 Çarşamba günü ve gecesi Darüttalim-i Mûsikî heyeti tarafından gündüz hanımlara gece baylara müsamere-i mûsikî, sinematograf" şeklinde ilan verilmiştir. Bu ilan bize Darüttalim-i Mûsikî heyetinin Aralık 1913 tarihinde kurulmuş olduğunu kanıtlamaktadır. *Şehbal Dergisi*. (15 Kânunusani 1329/28 Ocak 1914). Sayı: 89. s. 336. *EK-VII: Darüttalim-i Mûsikî Heyeti*. İstanbul'un yeni hayatı mûsikîyesinden bir intibâ' (izlenim) başlığıyla kadrosu şöyledir. "1- Piyanist ve kemani Reşad Bey, 2- Kanuni âmâ Nazım Bey, 3- Hânende Sıdkı Bey, 4- Kemani Cemal Bey, 5- Hânende Reşad Bey, 6- Hânende ve Tanburi Ahmed Bey, 7- Udi Fahri Bey, 8- Neyzen İhsan Bey ve 9- Hânende Cemal Bey'dir.

İkdam Gazetesi. (18 Teşrinisani 1326/1 Aralık 1911). Numara:260.

İkdam Gazetesi. (23 Muharrem 1332/23 Aralık 1913). Numara:6046.

İkdam Gazetesi. (5 Receb 1332/30 Mayıs 1914). Numara:6204.

Musavver Hale Dergisi. (1325/1909). Sayı: 1. s. 9.

Şehbal Dergisi. (1 Temmuz 1325/14 Temmuz 1909). Sayı: 7. s. 134.

Şehbal Dergisi. (15 Kânunusani 1329/28 Ocak 1914). Sayı: 89. s. 336.

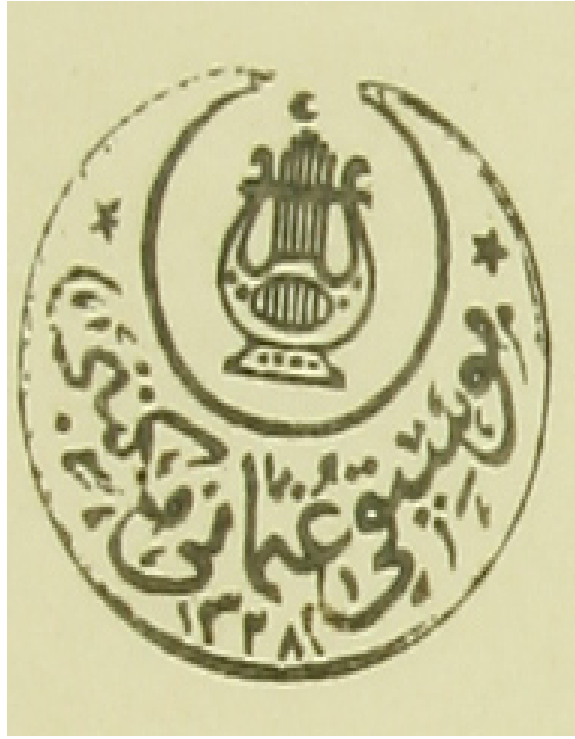
EKLER

Ek 1: Musavver Hale Dergisi. (1325/1909). Sayı: 1. s. 9. "Mûsikî-i Osmanî Cemiyeti."

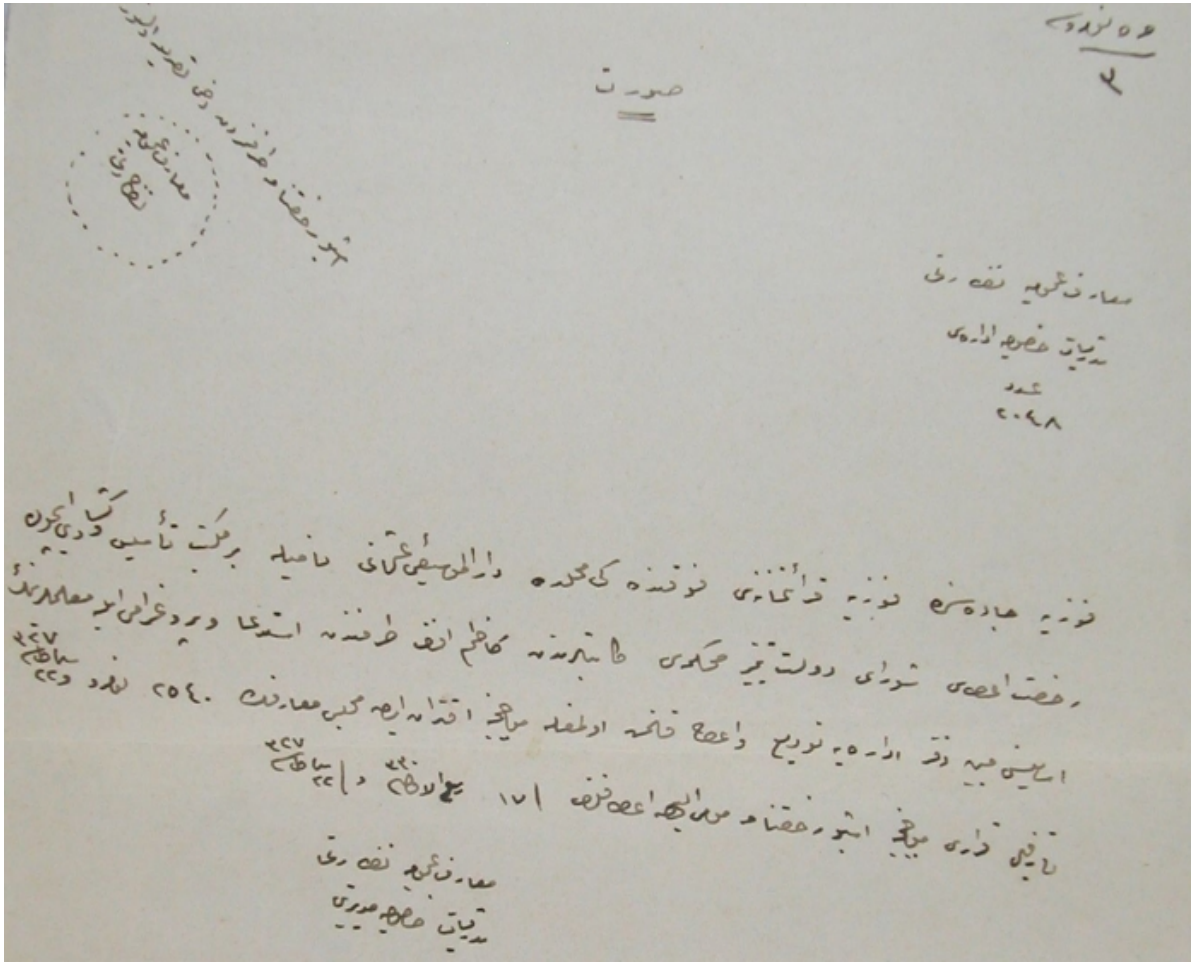
Ek 2: 24 Nisan 1910 tarihinde "Mûsikî-i Osmanî Mektebi" amblemi.

Ek 3: 24 Nisan 1910 tarihinde "Mûsikî-i Osmanî Mektebi" mührü.

Ek 4: 1912 tarihinde "Dârülmûsikî-i Osmanî-İstanbul" amblemi.

Ek 5: 7 Mart 1912 tarihli Dârülmûsiki-i Osmanî Mektebi ruhsatnamesi.

Ek 6: Kazım Sarı, s.9. 1909 yılında Dârülmûsikî-i Osmanî Cemiyeti.

Ek 8: Kazım Sarı, s.10. 1911 yılında Dârülmûsîkî-i Osmani Cemiyeti.

مجال ترقی بر اہلیت موسیقی : دارالتعلیم موسیقی لہیتی

۱ پیانیست وکائی رشاد بک ، ۲ قانونی امجی ناظم بک ، ۳ خواننده صدق بک ، ۴ کائی جمال بک ، ۵ خواننده رشاد بک ، ۶ خواننده وطنبوری احمد بک ، ۷ عودی فخری بک ، ۸ تانیزن احسان بک ، خواننده جمال بک .

Ek 7: Şehbal Dergisi. (15 Kânunusani 1329/28 Ocak 1914). Sayı: 89. s. 336. Darü'ttâlîm-i Mûsîkî Heyeti.